O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA NEVROLOGIK TERMINLARNING STRUKTUR-SEMANTIK MODELLARI VA TARJIMAVIY EKVIVALENTLIGI

Saidahmadova Mushtariy Akmal qizi — tibbiy profilaktika fakulteti, 105-guruh talabasi.

Xasanova Sevinch Vohid qizi — davolash ishi yo‘nalishi, 128-guruh talabasi.

Sobirova Munavvar Sarvarovna — davolash ishi yo‘nalishi, 128-guruh talabasi.

Normurodova Sohiba Mallaevna — Samarqand davlat tibbiyot universiteti, Tillar kafedrasi stajyor-assistenti.

Annotatsiya

Ushbu maqolada o‘zbek va ingliz tillaridagi nevrologik terminlarning struktur-semantik xususiyatlari, termin hosil qilish modellari hamda ular o‘rtasidagi tarjimaviy ekvivalentlik masalalari lingvistik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda nerv tizimining anatomiyasi, nevrologik kasalliklar, klinik simptomlar va diagnostik tushunchalarni ifodalovchi terminlar ko‘rib chiqiladi. Tavsifiy, qiyosiy-tipologik, morfemik va komponent tahlil usullari asosida sodda, yasama va ko‘p komponentli terminlarning xususiyatlari yoritiladi. Shuningdek, xalqaro yunon-lotin termin elementlarining vazifasi, terminlarning semantik muvofiqligi hamda ularni o‘zbek tiliga tarjima qilishda yuzaga keladigan muammolar muhokama qilinadi. Olingan sifat kuzatuvlari asosida tibbiy terminlarni izchil qo‘llash, klinik mazmunni saqlash va tarjimada kontekstni hisobga olish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: nevrologik terminologiya, struktur-semantik tahlil, termin yasalishi, semantik ekvivalentlik, tibbiy tarjima, xalqaro termin elementlari, o‘zbek tili, ingliz tili, terminologik tizim, klinik termin.

STRUCTURAL AND SEMANTIC MODELS OF NEUROLOGICAL TERMS IN UZBEK AND ENGLISH AND THEIR TRANSLATIONAL EQUIVALENCE

Saidahmadova Mushtariy Akmal qizi — 105th-year-group student, Faculty of Preventive Medicine.

Khasanova Sevinch Vohid qizi — 128th-year-group student, General Medicine programme.

Sobirova Munavvar Sarvarovna — 128th-year-group student, General Medicine programme.

Normurodova Sohiba Mallaevna — Trainee Assistant, Department of Languages, Samarkand State Medical University.

Abstract

This article examines the structural and semantic features of neurological terminology in Uzbek and English, focusing on term formation patterns and translation equivalence. It considers terms related to nervous system anatomy, neurological disorders, clinical symptoms, and diagnostic concepts. Descriptive, contrastive-typological, morphemic, and componential methods are used to analyze simple, derived, and multiword terms. Particular attention is given to international Greek and Latin term elements, semantic correspondence, and translation challenges. Based on qualitative observations, the article offers recommendations for consistent terminology use, preservation of clinical meaning, and context-sensitive translation.

Keywords: neurological terminology, structural-semantic analysis, term formation, semantic equivalence, medical translation, international term elements, Uzbek language, English language, terminology system, clinical terminology.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ МОДЕЛИ НЕВРОЛОГИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ В УЗБЕКСКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ И ИХ ПЕРЕВОДЧЕСКАЯ ЭКВИВАЛЕНТНОСТЬ

Саидахмадова Муштарий Акмал кизи — студентка 105-й группы факультета медико-профилактического дела.

Хасанова Севинч Вохид кизи — студентка 128-й группы направления Лечебное дело

Собирова Мунаввар Сарваровна — студентка 128-й группы направления Лечебное дело

Нормуродова Сохиба Маллаевна — стажёр-ассистент кафедры языков Самаркандского государственного медицинского университета.

Аннотация

В данной статье с лингвистической точки зрения анализируются структурно-семантические особенности неврологических терминов в узбекском и английском языках, модели образования терминов, а также вопросы переводческой эквивалентности между ними. В исследовании рассматриваются термины, обозначающие анатомию нервной системы, неврологические заболевания, клинические симптомы и диагностические понятия. На основе описательного, сравнительно-типологического, морфемного и компонентного методов анализа раскрываются особенности простых, производных и многокомпонентных терминов. Кроме того, обсуждаются функции международных греко-латинских терминоэлементов, семантическая соотносительность терминов и трудности, возникающие при их переводе на узбекский язык. На основе полученных качественных наблюдений разработаны рекомендации по последовательному использованию медицинских терминов, сохранению клинического содержания и учёту контекста при переводе.

Ключевые слова: неврологическая терминология, структурно-семантический анализ, терминологическое словообразование, семантическая эквивалентность, медицинский перевод, международные терминоэлементы, узбекский язык, английский язык, терминологическая система, клинический термин.

Kirish

Zamonaviy tibbiyotning rivojlanishi klinik tushunchalarni aniq ifodalash, kasalliklarni to‘g‘ri nomlash va mutaxassislar o‘rtasida ilmiy axborot almashinuvini ta’minlashda terminologiyaning ahamiyatini oshirmoqda. Ayniqsa, inson nerv tizimining tuzilishi, faoliyati, kasalliklari va patologik holatlarini o‘rganuvchi

nevrologiya sohasi ko‘p qatlamli terminologik tizimga ega. Ushbu tizim anatomik nomlar, kasalliklar, simptomlar, sindromlar, diagnostik usullar va funksional buzilishlarni ifodalovchi birliklarni qamrab oladi.

Nevrologik terminlarning muhim xususiyatlaridan biri ularning katta qismi yunon va lotin tillaridan kelib chiqqan xalqaro termin elementlariga asoslanishidir. Masalan, *neurology*, *neuropathy*, *encephalitis* va *electroencephalography* terminlari xalqaro ilmiy terminologiyaga xos komponentlarni o‘z ichiga oladi. O‘zbek tilida ular «nevrologiya», «neyropatiya», «ensefalit» va «elektroensefalografiya» shakllarida qo‘llanadi. Biroq xalqaro elementlarning mavjudligi ikki tildagi barcha terminlar to‘liq bir xil tuzilish va ma’noga ega ekanini anglatmaydi. Ingliz tilida terminlar ko‘pincha prefiks, o‘zak va suffikslar yordamida yoki bir nechta so‘zning birikishi orqali shakllanadi. O‘zbek tilida esa xalqaro o‘zlashmalar bilan bir qatorda milliy so‘z yasash vositalari, aniqlovchili birikmalar va izohli nomlash modellari ham qo‘llanadi. Shu sababli terminlarni bir tildan ikkinchi tilga o‘girishda ularning faqat lug‘aviy shaklini emas, balki mazmuniy chegaralarini ham hisobga olish zarur. Tadqiqotning dolzarbligi nevrologik terminlarning strukturaviy modellari bilan ularning semantik mazmuni o‘rtasidagi munosabatni aniqlash hamda inglizcha terminlarning o‘zbek tilidagi muqobillarini tanlashda yuzaga keladigan lingvistik muammolarni tizimli tavsiflash zarurati bilan belgilanadi.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari

Tadqiqotning maqsadi o‘zbek va ingliz tillaridagi nevrologik terminlarning struktur-semantik xususiyatlarini aniqlash, ularning yasalish modellarini qiyoslash va tarjimada semantik ekvivalentlikni ta’minlovchi asosiy omillarni belgilashdan iborat. Erishish uchun nevrologik terminologiyaning lingvistik xususiyatlarini tavsiflash, terminlarni struktur tuzilishiga ko‘ra guruhlash, xalqaro yunon-lotin komponentlarining termin yasalishidagi vazifasini ko‘rsatish, inglizcha va o‘zbekcha terminlarning semantik munosabatlarini qiyoslash, tarjima jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan ekvivalentlik muammolarini aniqlash hamda terminlarni tarjima qilish va izohlash bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish vazifalari belgilandi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot tavsifiy va qiyosiy-tipologik yondashuvlarga asoslanadi. Tahlilda nevrologik terminlarning strukturasi, komponentlari va mazmuniy xususiyatlarini aniqlash uchun morfemik hamda komponent tahlil usullaridan foydalaniladi. Tarjimaviy ekvivalentlikni o‘rganishda terminning lug‘aviy ma’nosi, klinik tushunchasi va kontekstda bajaradigan vazifasi o‘zaro taqqoslanadi. Tahlil materialini nerv tizimining anatomiyasi, kasalliklari, klinik simptomlari va tekshiruv usullariga tegishli inglizcha terminlar hamda ularning o‘zbek tilidagi muqobillari tashkil etadi. Ushbu maqola sifat tavsifiga asoslangan bo‘lib, unda maxsus elektron korpus yordamida statistik chastota hisoblanmagan. Shu sababli terminlarning foizli taqsimoti yoki statistik ustunligi haqida xulosa chiqarilmaydi.

1. Nevrologik terminlarning struktur xususiyatlari

Nevrologik terminlar tuzilishiga ko‘ra sodda, yasama, qo‘shma va ko‘p komponentli birliklarga ajratilishi mumkin. Bunday tasnif terminning tashqi shaklini aniqlash bilan birga uning qanday mazmuniy qismlardan tashkil topganini tushunishga yordam beradi.

1.1. Sodda terminlar

Sodda terminlar bitta leksik birlik orqali ifodalanadi. Ular ko‘pincha nerv tizimining anatomik tuzilmalari yoki klinik belgilarni nomlaydi. Masalan, ingliz tilidagi *brain* termini o‘zbek tilida «miya», *nerve* — «nerv», *neuron* — «neyron», *seizure* — «tutqanoq xuruji», *tremor* esa «tremor» yoki «titroq» shaklida ifodalanadi. Ushbu terminlarning ayrimlari o‘zbek tilida xalqaro shaklda saqlansa, boshqalari izohli tarjima orqali beriladi. Masalan, *seizure* ko‘pincha «tutqanoq xuruji» deb tarjima qilinadi. «Tremor» ilmiy terminologik shakl sifatida, «titroq» esa tushuntiruvchi so‘z sifatida ishlatilishi mumkin. Demak, sodda terminlarni tarjima qilishda ham matnning ilmiy yoki ommabop xususiyatini hisobga olish zarur.

1.2. Yasama terminlar

Yasama terminlar o‘zakka prefiks yoki suffiks qo‘shilishi yoxud xalqaro termin elementlarining birikishi orqali hosil bo‘ladi. Nevrologik terminologiyada yunon-lotin komponentlari alohida ahamiyatga ega. Masalan, *neuropathy* termini

neur(o)- — nerv va *-pathy* — kasallik yoki patologik holatni anglatuvchi komponentlardan tashkil topgan. Uning o‘zbekcha muqobili «neyropatiya» hisoblanadi. *Encephalitis* terminidagi *encephal-* bosh miyani, *-itis* esa yallig‘lanishni bildiradi; shu sababli termin «ensefalit», ya’ni bosh miyaning yallig‘lanish kasalligi ma’nosida qo‘llanadi. *Neuralgia* tarkibidagi *neur-* nervni, *-algia* og‘riqni anglatadi va termin «nevralgiya» shaklida ishlatiladi. *Myelopathy* «miyelopatiya», *polyneuropathy* esa «polineyropatiya» deb yuritiladi.

Poly- komponenti ko‘plik yoki ko‘p sonlilikni ifodalaydi. Shu jihatdan *polyneuropathy* terminining tarkibi ko‘plab periferik nervlarning zararlanishi bilan bog‘liq tushunchani anglashga yordam beradi. Biroq morfemik tahlil terminning to‘liq klinik mazmunini har doim ham ochib bermaydi. Masalan, *neuropathy* patologik holatni bildiradi, lekin uning sababi yoki aniq klinik ko‘rinishini mustaqil ravishda belgilamaydi. Shuning uchun terminning morfologik tuzilishi klinik ta’rif bilan birgalikda o‘rganilishi kerak.

1.3. Qo‘shma va ko‘p komponentli terminlar

Ko‘p komponentli terminlar bir nechta leksik birlik yordamida shakllanadi va ko‘pincha kasallikning joylashuvi, turi yoki diagnostik xususiyatini aniqlashtiradi. Masalan, *nervous system* — «nerv tizimi», *peripheral neuropathy* — «periferik neyropatiya», *multiple sclerosis* — «tarqoq skleroz», *Parkinson’s disease* — «Parkinson kasalligi», *ischemic stroke* — «ishemik insult» tarzida tarjima qilinadi. *Electroencephalography* termini esa «elektroensefalografiya» shaklida qo‘llanadi.

Ko‘p komponentli terminlarda so‘zlarning tartibi va grammatik munosabati muhimdir. Ingliz tilidagi *peripheral neuropathy* birikmasida *peripheral* komponenti asosiy terminning turini aniqlaydi. O‘zbek tilidagi «periferik neyropatiya» shakli ushbu munosabatni saqlaydi. Biroq turg‘un terminlarni so‘zma-so‘z tarjima qilish har doim ham to‘g‘ri natija bermaydi. Tarjima jarayonida avvalo klinik tushunchaning qabul qilingan nomi aniqlanishi kerak. Terminologik jihatdan to‘g‘ri tarjima nafaqat so‘zlarning ma’nosini, balki ularning tibbiyotdagi maxsus qo‘llanishini ham saqlashi lozim.

2. Nevrologik terminlarning semantik xususiyatlari

Terminlarning semantik tahlili ularning qanday tushunchani ifodalashi, boshqa terminlardan qaysi belgilari bilan farqlanishi va klinik tizimda qanday munosabatlarga kirishishini o‘rganishga asoslanadi.

Nevrologik terminlarni mazmuniga ko‘ra anatomik terminlar, kasallik nomlari, klinik simptomlar, diagnostik tushunchalar hamda klinik sindrom va holatlarni ifodalovchi birliklarga ajratish mumkin. Anatomik terminlarga *brain* — «miya», *spinal cord* — «orqa miya», *cerebellum* — «miyacha» kiradi. Kasallik nomlariga *encephalitis* — «ensefalit», *epilepsy* — «epilepsiya», *neuropathy* — «neyropatiya» misol bo‘ladi. Klinik simptomlarni *tremor* — «tremor» yoki «titroq», *paresthesia* — «paresteziya», *ataxia* — «ataksiya» kabi terminlar ifodalaydi. Diagnostik tushunchalarga *electroencephalography* — «elektroensefalografiya» va *nerve conduction study* — «nerv o‘tkazuvchanligini tekshirish» kiradi.

2.1. Semantik komponentlarning roli

Ayrim terminlar tarkibida kasallikning joylashuvi, miqdori, funksional buzilishi yoki patologik jarayon turi haqida ma’lumot mavjud bo‘ladi. Masalan, *polyneuropathy* terminida *poly-* komponenti ko‘p sonlilikni, *neuropathy* esa nervlar bilan bog‘liq patologik holatni anglatadi. *Encephalitis* terminida *encephal-* bosh miyani, *-itis* esa yallig‘lanishni bildiradi.

Shu bilan birga, termin tarkibidan chiqarilgan ma’no bilan klinik ta’rif o‘rtasida farq mavjud. Morfemik tahlil kasallikning barcha etiologik yoki diagnostik xususiyatlarini ko‘rsatmaydi. Shu sababli struktur-semantik yondashuv klinik lug‘atlar va mutaxassislik manbalari bilan birgalikda qo‘llanishi kerak.

2.2. Sinonimiya va terminologik variantlilik

Tibbiy terminologiyada bitta tushunchaning bir nechta nom bilan ifodalanishi mumkin. Bunday holat xalqaro termin, o‘zlashtirilgan shakl va tushuntiruvchi milliy muqobil o‘rtasidagi munosabatda ko‘zga tashlanadi.

Masalan, *tremor* «tremor» yoki «titroq» shaklida, *paresthesia* esa «paresteziya» yoki «g‘ayritabiiy sezgilar» tarzida ifodalanishi mumkin. *Nerve conduction study* «nerv o‘tkazuvchanligini tekshirish» deb tarjima qilinadi, *spinal cord* esa «orqa miya» shaklida qo‘llanadi.

Ushbu variantlarning vazifasi bir xil emas. «Tremor» ilmiy terminologik shakl sifatida, «titroq» esa mazmunni izohlash uchun ishlatilishi mumkin. «G‘ayritabiiy sezgilar» paresteziya tushunchasini umumiy tarzda tushuntiradi, biroq barcha klinik holatlarda uning to‘liq terminologik ekvivalenti bo‘la olmaydi.

Shu sababli sinonimlarni tanlashda uch mezon muhim: tushunchaning aniqligi, terminning kasbiy qo‘llanish darajasi va matnning maqsadli auditoriyasi.

2.3. Kontekst va tushunchaviy farqlar

Nevrologik terminlarning ma’nosini aniqlashda kontekst alohida ahamiyatga ega. Masalan, *seizure* odatda tutqanoq xurujini anglatadi, *epilepsy* esa epileptik xurujlarga moyillik bilan tavsiflanadigan nevrologik kasallikni ifodalaydi. Ularni to‘liq sinonim sifatida ishlatish klinik ma’noni noto‘g‘ri talqin qilishga olib kelishi mumkin.

Xuddi shuningdek, *symptom* va *syndrome* tushunchalari ham farqlanadi. Birinchisi alohida belgi yoki shikoyatni, ikkinchisi esa o‘zaro bog‘liq belgilar majmuasini anglatadi. Demak, tarjimada terminning umumiy mavzuga aloqadorligi emas, aynan qanday tushunchani nomlashi asosiy mezon bo‘lishi kerak.

3. O‘zbek va ingliz tillarida termin yasalishining qiyosiy xususiyatlari

Ingliz va o‘zbek tillari grammatik qurilishi jihatidan farqlanadi. Ingliz tilida *neurological disorder*, *peripheral nerve injury* va *cerebral blood flow* kabi terminlar so‘zlarning tartibi hamda sintaktik munosabati orqali shakllanadi. O‘zbek tilida ularning muqobillari «nevrologik buzilish», «periferik nerv shikastlanishi» va «miya qon oqimi» tarzida ifodalanadi.

Ingliz tilidagi terminlarda birinchi ot keyingi otni aniqlashtirishi mumkin. O‘zbek tilida esa bunday munosabat ko‘pincha aniqlovchi va aniqlanmish yoki izofali birikma orqali ifodalanadi. Masalan, *nerve injury* birikmasi «nerv shikastlanishi» shaklida tarjima qilinadi. *Peripheral nerve conduction study* esa «periferik nerv o‘tkazuvchanligini tekshirish» tarzida ifodalanib, o‘zbek tilida grammatik jihatdan kengroq tuzilishga ega bo‘ladi.

Bunday farqlar tarjimaning kamchiligi emas. Agar mazmun aniq saqlansa, izohli tarjima tushunchani to‘g‘ri yetkazish vositasi bo‘lishi mumkin. Biroq izohli

shaklning haddan tashqari kengayishi matnning terminologik ixchamligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli birinchi qo‘llanishda xalqaro termin bilan birga o‘zbekcha izoh berish, keyingi o‘rinlarda esa izchil tanlangan terminni ishlatish maqsadga muvofiq.

4. Nevrologik terminlarni tarjima qilishda semantik ekvivalentlik

Tarjimaviy ekvivalentlik terminning tashqi shakli yoki so‘zma-so‘z ma’nosining o‘xshashligidan kengroq tushunchadir. Tibbiy tarjimada ekvivalentlik, avvalo, asl termin ifodalagan klinik tushunchaning tarjimada saqlanishi bilan belgilanadi.

Ushbu maqolada terminlar o‘rtasidagi munosabatni uchta mezon asosida tahlil qilish taklif etiladi.

Birinchi mezon — **to‘liq tushunchaviy muvofiqlik**. Tarjima qilingan termin asl birlik ifodalagan tushunchani mazmunan saqlaydi. Masalan, *spinal cord* — «orqa miya» anatomik tushuncha jihatidan muvofiq ekvivalentlardir.

Ikkinchi mezon — **kontekstga bog‘liq muvofiqlik**. Terminning o‘zlashtirilgan shakli va izohli muqobili ma’lum vaziyatda bir tushunchani ifodalashi mumkin, biroq ularning uslubiy xususiyatlari farqlanadi. Masalan, *tremor* va «titroq» o‘rtasidagi munosabatda ilmiy termin bilan tushuntiruvchi so‘z farqini hisobga olish zarur.

Uchinchi mezon — **qisman yoki noto‘liq muvofiqlik**. Tashqi shaklan yaqin yoki umumiy ma’noda o‘xshash birliklar asl tushunchaning barcha xususiyatlarini ifodalamaydi. Bunday vaziyatda so‘zma-so‘z tarjima o‘rniga klinik ta’rifni tekshirish va zarur bo‘lsa, izohli muqobildan foydalanish lozim.

4.1. Tarjimaviy muammolarning asosiy turlari

Nevrologik terminlarni tarjima qilish jarayonida bir necha muammo kuzatilishi mumkin.

Birinchidan, xalqaro terminning noto‘g‘ri talqin qilinishi yuz berishi mumkin. Yunon-lotin komponentlarini bilmaslik terminning ma’nosini noto‘g‘ri tushunishga olib keladi. Masalan, *encephalitis* terminidagi *-itis* yallig‘lanishni anglatadi.

Ikkinchidan, termin va simptomning chalkashtirilishi tushunchaviy xatolarga sabab bo‘ladi. Kasallik nomi, klinik belgi va sindromni bir-birining o‘rnida ishlatish ilmiy aniqlikni pasaytiradi.

Uchinchidan, so‘zma-so‘z tarjima turg‘un klinik terminlarning mazmunini to‘liq aks ettirmasligi mumkin. Bunday hollarda terminning tibbiyotda qabul qilingan nomini aniqlash lozim.

To‘rtinchidan, variantlarning izchil ishlatilmasligi bitta maqola ichida tushunmovchilik tug‘diradi. Shu sababli mualliflar bir termin uchun asosiy muqobilni tanlab, matn davomida undan izchil foydalanishlari kerak.

Beshinchidan, qisqartmalarni tarjima qilishda ularning to‘liq shakli, klinik sohasi va matndagi vazifasini aniqlash zarur. Qisqartmani faqat harflar bo‘yicha o‘girish tushunchaviy xatoga olib kelishi mumkin.

4.2. Terminlarni tarjima qilish algoritmi

Nevrologik terminlarni tarjima qilish uchun quyidagi ketma-ketlik tavsiya etiladi. Dastlab inglizcha terminning to‘liq yozilishi va matndagi konteksti aniqlanadi. Keyin uning anatomik tuzilma, kasallik, simptom, sindrom yoki diagnostik usulni ifodalashi belgilanadi. Shundan so‘ng termin tarkibidagi xalqaro o‘zak, prefiks va suffikslar tahlil qilinadi. O‘zbek tilidagi muqobil nufuzli tibbiy lug‘at yoki klinik tasnif orqali tekshiriladi. Muqobilning ma’nosi asl termin bilan solishtiriladi. Zarur bo‘lsa, xalqaro termin saqlanib, uning yonida o‘zbekcha izoh beriladi. Yakuniy bosqichda tanlangan termin maqola davomida izchil qo‘llanadi.

Ushbu algoritm tarjima jarayonini oddiy leksik almashtirish emas, balki terminologik tekshiruv va tushunchaviy muvofiqlashtirish jarayoni sifatida tashkil etishga yordam beradi.

5. Muhokama

O‘tkazilgan sifat tahlili nevrologik terminlarni o‘rganishda struktur va semantik yondashuvlarni bir-biridan ajratib qo‘ymaslik kerakligini ko‘rsatadi. Struktur tahlil termin qanday shakllanganini ochib bersa, semantik tahlil uning qaysi tushunchani ifodalashini va boshqa birliklardan qanday farqlanishini aniqlaydi.

Tarjimaviy tahlil esa ushbu mazmunning boshqa tilda qanchalik to‘liq saqlanganini tekshiradi.

Tanlangan misollar asosida bir nechta umumiy xulosani ajratish mumkin. Birinchidan, xalqaro termin elementlari ingliz va o‘zbek tillari o‘rtasida muayyan shakliy yaqinlikni ta’minlaydi. Ikkinchidan, ko‘p komponentli terminlarning grammatik tuzilishi ikki tilda bir xil bo‘lmasligi mumkin. Uchinchidan, terminning klinik mazmuni uning morfemik tarkibidan to‘liq kelib chiqmaydi; shu bois lug‘aviy va klinik manbalar bilan tekshirish zarur. To‘rtinchidan, izohli tarjima ba’zi vaziyatlarda ma’noni aniqlashtiradi, lekin terminning qabul qilingan nomini o‘zboshimchalik bilan almashtirmasligi kerak.

Bu xulosalar tanlangan terminlar misolida olingan sifat kuzatuvlariga asoslanadi. Ularni barcha nevrologik terminlarga tatbiq etish uchun kengroq material, terminologik lug‘atlar va real klinik matnlar asosida qo‘shimcha tadqiqot o‘tkazish lozim.

Kelgusidagi tadqiqotlarda nevrologik terminlarning elektron ikki tilli korpusini shakllantirish, ularning uchrash chastotasini aniqlash, turli manbalardagi variantlarni qiyoslash va tarjima ekvivalentligini mutaxassislar bahosi asosida tekshirish istiqbolli yo‘nalish hisoblanadi. Bunday yondashuv terminologik variantlarning tarqalishi va qo‘llanishidagi farqlarni miqdoriy jihatdan ham o‘rganish imkonini beradi.

Xulosa

O‘zbek va ingliz tillaridagi nevrologik terminlarning struktur-semantik tahlili terminlarning tuzilishi, mazmuni va tarjimaviy muvofiqligi o‘zaro uzviy bog‘liq ekanini ko‘rsatadi.

Birinchidan, nevrologik terminlar sodda, yasama, qo‘shma va ko‘p komponentli birliklar ko‘rinishida namoyon bo‘ladi. Ularning shakllanishida xalqaro yunon-lotin elementlari, so‘z yasovchi vositalar va sintaktik birikmalar muhim o‘rin tutadi.

Ikkinchidan, terminlarning struktur tarkibi ularning semantik mazmunini anglashga yordam beradi, biroq klinik tushunchani to‘liq aniqlash uchun terminologik ta’rif va kontekst ham hisobga olinishi zarur.

Uchinchidan, ingliz va o‘zbek tillaridagi terminlar o‘rtasida shakliy o‘xshashlik mavjud bo‘lishi mumkin, ammo bunday o‘xshashlik har doim to‘liq semantik ekvivalentlikni anglatmaydi. Ayniqsa, kasallik, simptom va sindrom nomlarini tarjima qilishda tushunchaviy chegaralarni saqlash muhimdir.

To‘rtinchidan, tibbiy tarjimada xalqaro terminni saqlash, o‘zbekcha muqobilni tanlash yoki izohli tarjimadan foydalanish masalasi matnning vazifasi, terminning klinik mazmuni va qabul qilingan terminologik me’yorlar asosida hal etilishi lozim.

Beshinchidan, nevrologik terminlarning ikki tilli tizimini takomillashtirish uchun terminlarni yagona mezonlar asosida tasniflash, lug‘aviy muqobillarni tekshirish va elektron terminologik resurslarni rivojlantirish muhimdir.

Shunday qilib, nevrologik terminlarni struktur-semantik va tarjimaviy jihatdan birgalikda o‘rganish tibbiy matnlarning ilmiy aniqligini oshirish, terminologik izchillikni ta’minlash va xalqaro tibbiy axborot almashinuvini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.World Health Organization. *International Classification of Diseases 11th Revision (ICD-11).* Geneva: WHO. https://www.who.int/standards/classifications/classification-of-diseases/

2.Cabré, M. T. *Terminology: Theory, Methods and Applications.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999.

3.Wüster, E. *Einführung in die Allgemeine Terminologielehre und Terminologische Lexikographie.* 2. Auflage. Wien: Springer, 1985.

4.Sager, J. C. *A Practical Course in Terminology Processing.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1990.

5.Kurbonova, N. *Functional and semantic characteristics of medical terminology translation between English and Uzbek.* Xorijiy lingvistika va

lingvodidaktika, 2025. https://inlibrary.uz/index.php/foreign-linguistics/article/view/76230

6.Mamadaliyeva, G. *Somatic Conceptual Units and Translation Issues in Medical Terminology (on the Example of Foot Concept).* International Journal of Artificial Intelligence, 2025. https://doi.org/10.71337/inlibrary.uz.ijai.114556

7.World Health Organization. *ICD-11 Reference Guide.* https://icdcdn.who.int/icd11referenceguide/en/refguide.pdf

8.World Health Organization. *ICD-10 Version: 2019.* https://icd.who.int/browse10/2019/en